

Tudi gozd je zanimiv in spoštljivost velja tudi do takšnih predelov.

Odgovoren naravoslovni turizem je naložba v nas same

Da, medvedi privlačijo. Tudi mene. In čeravno zdaj živim na Kočevskem, sem svoje prve opazovala v divjinah Aljasko in Kanade. Doživetja so bila nepozabna in se jih po trinajstih letih še vedno spominjam z iskrkami v očeh. Tedaj so se v Ameriki že dobro zavedali, da je opazovanje živali (in narave) lahko zanimivo za goste in so takšne turistične možnosti/zgodbe ponujali tudi številnim gostov. V Afriki predstavlja opazovanje živali 80 % vseh potovanj, ki jih prodajo na to celino. V Evropi je bilo sicer medvedja doživetja največkrat mogoče doživeti na Finskem, ob meji z Rusijo, pojavljajo pa se možnosti tudi v Romuniji in v zadnjih letih tudi nekoliko bolj pri nas, v Sloveniji.

Čeravno medvede v nekaterih evropskih državah še vedno lovijo, so hkrati vedno bolj cenjeni tudi zaradi vedno večje potrebe ljudi po pristnem doživljanju narave in stiku z živalmi. Velikokrat uporabljamo izraz »nepotrošna raba medvedov«, kar pa pomeni le to, da takšen, z medvedi povezan turizem ali aktivnosti vključujejo rekreacijske aktivnosti, ki medvedov ne

»izrabljajo«, ampak jih cenijo kot pomemben del zdravega ekosistema in zaradi njegove vloge velikega plenilca. Največkrat z izrazom *nepotrošna raba medvedov* mislimo na opazovanje medveda v naravi ali fotografiranje teh velikih zveri.

Zagotovo je medved ena najbolj karizmatičnih živali. Ne samo pri nas, ampak tudi v Evropi. Je tudi žival, katere prisotnost v nas skoraj vedno vzbuja močna čustva: čustva občudovanja, a tudi čustva sovraštva; prepletajo se vse različice vmes, od strahu do spoštovanja.

Mnogi, ki me poznajo, vedo, da sem z medvedi precej povezana tudi sama. Ne le s krščenimi, kar je del moje dediščine maminih staršev (ki se pišejo Medved), ampak tudi prek mojih osebnih interesov in poslovnih poti s takimi, ki živijo v naravi. Največ na Kočevskem, ki je zdaj moj dom in kjer se redno srečujem z njihovo prisotnostjo v prostoru. Čeprav mnogokrat velja, da je medved nekakšen neformalen simbol kočevskega prostora, da ne bo pomote – medvedi poseljujejo precej širši prostor dinarskega območja, pri nas se njihov areal razteza tudi do

alpskega sveta. Formalno so del alpsko-dinarsko-pindske populacije, torej so del vrste, ki poseljuje območje od vzhodnih Alp v Avstriji in severovzhodni Italiji pa vse do gorovja Pindos v Grčiji.

Slovenija je na severozahodnem robu strnjenegega območja dinarske populacije medveda in je najbolj zahodni del areala populacije rjavega medveda v srednji Evropi. V Sloveniji je to območje visokega zahodnega krasa s Postojno in območjem Razdrtega, območje Notranjske ter Kočevske regije z belokranjskim delom, sega pa tudi do Alp in je pomemben vezni člen med deželami srednje in južne Evrope. Torej ni nič nenavadnega, da se medvedi pojavijo tudi v Alpah, čeprav tamkaj vsakič dvignejo tudi največ prahu. Pa ne le tedaj, ko rastejo gobe na Pokljuki, da bi z njim strašili morebitne gobarske navdušence.

V zadnjem času se tudi pri nas pojavlja čedalje več povpraševanja, želja, pa tudi ponudbe videti medveda v naravnem okolju. Opazovanje medveda že marsikje vključujejo tudi v turistično ponudbo. Začetki tega segajo v čas, ko je švicarski

fotograf **Jaques Loeset** naletel na napredna ušesa naših lovcev v LD Trava Draga, kjer so skupaj postavili prve namenske opazovalnice. Skrbno načrtovane turistične aktivnosti, povezane z medvedji, so lahko prednost za lokalno skupnost in turizem pa tudi za medvede. Ne nazadnje odgovoren »medvedji turizem« lahko pripomore tudi k izboljšanju odnosa do te vrste.

Ne bom zanikala, prej poudarila, da je to nepozabno in izjemno doživetje. Ko uzreš, z varne razdalje, tega mogočnega kosmatinca, je občutek edinstven. Nepozaben. Že sam sprehod v njegovem okolju človeka obda z drugačnim občutkom. Zame je privilegij biti v gozdu, kjer vem, da je doma tudi medved. Včasih se razveselim že odtisa njegove stopinje v blatu, včasih iztrebka na poti, a še bolj, ko ga opazujem v naravnem okolju. Mogočno telo, gracioznost gibanja, eleganca. Skoraj neslišno drsi skozi gozd, največkrat ponoči, in se spretno izogiba ljudem, saj ima prirojen strah pred njimi.

Pa vendarle, stiki se zgodijo večkrat, veliko je prijetnih, lepih srečanj z medvedji, žal pa vemo tudi za manj prijetne, a medijsko bistveno bolj odmevne. Ranjena pašna živina, poškodovani čebelnjaki, napadi na človeka (sicer zelo redki). Ne bom se tokrat lotevala analize omenjenih dogodkov, saj to ni namen tega prispevka. Vsi, ki delujemo na tem področju, se zavedamo, da je sobivanje z medvedom in tudi z drugimi velikimi zvermi zelo zapleteno in velik izziv za vse, da je potrebno veliko preudarnosti, veliko strpnosti in tudi razuma. Medved ravna nagonsko, človek pa ima možnost uporabljati razum in preudarnost in tako posredno vplivati na svoja dejanja.

Pred nedavnim me je precej razburil prispevek na spletu »*Serengeti Watch*« (<https://wolfgangthome.wordpress.com/2016/09/01/what-is-the-next-big-threat-to-the-serengeti/>). V njem opisujejo dve nedavni nesreči v času velikih migracij (selitev), kjer se več milijonov divjih živali zaradi suše vsako leto seli iz Serengetija v Maro, ki sta nacionalna parka med Tanzanijo in Kenijo. Nekatere živali dosežejo reko Mara, ki je največja in zelo resna ovira v času selitve, že na začetku avgusta, nekatere pa se podajo proti rezervatu Maasai Mara šele septembra in oktobra. V zapisu *Serengeti Watch* poročajo o dogodkih, ki se ne bi smeli zgoditi: brezumno divjanje voznirov do reke, ogrožanje živali pri prečkanju reke ter boj za čim boljše mesto za opazovanje tega veličastnega dogodka – prečkanja. Verjetno je takih zgodb še več. Verjamem, da so številni fotografi pripravljani položiti svojo glavo tudi na levji krožnik za dober posnetek, pa vendarle: vsak mora ohraniti temeljno spoštovanje in etiko do živega bitja, mu ne škoditi ali ga zavestno vznemirjati.

Čeprav so omenjene selitve res izjemni dogodki in zagotovo izjemno doživetje za turiste in fotografe, nikakor ne smemo pozabiti, da je to za živali življenjska pot, pot za njihovo preživetje! Številni gnuji, ki so se komaj skotili, se morajo že v borih petnajstih minutah naučiti tekati, da preživijo. Nanje prežijo vse vrste plenilcev, od levov in gepardov do krokodilov. Če ne najdejo vode in hrane, so izčrpani in njihova smrtnost se poveča. Ja, zakoni narave niso prizanesljivi, čeprav ima vsa smrtnost tudi svoj pomen v življenjskih krogih ravnice Serengetija. A ko k temu doda svoj pečat še človek, je le korak preveč. Pišem o divjanju safari vozil, ki poskušajo turiste pripeljati do

najlepših biserov jamskega/podzemskega sveta s številnimi podvodnimi jezери, krhkimi sigastimi pregradami in kostmi jamskega medveda. Tedanji oskrbnik je večkrat poudarjal, da bi lahko imeli vsak dan tristo gostov v vodnem (najbolj občutljivem) delu, »pa se zavestno omejujemo na največ eno do dve skupini po štiri goste na dan. Zavestno. Ker želimo jamo ohraniti.«

Pri nas res ni velikih selitev gnujev, so pa zato naši medvedji tisti, ki pritegnejo turiste. Govorimo o fotolovu, a sama se te besede ne uporabljam rada. Opazovanje, fotografiranje da. Privlačna dejavnost, tržna niša in velik magnet. Mnogokrat slišimo, da nas tujci učijo in opozarjajo, kako lepo je pri nas, kakšne neverjetne

Prikupen medvedji mladič, ki pa se ob nenadnem presenečenju lahko hitro umakne na najbližje drevo.

najbolj zanimivih točk, kjer živali prečkajo reko. Namesto lažje dostopnih delov, torej takih, kjer je voda plitvejša, morajo živali zabresti v globoko vodo, kar jih še dodatno izžrpa. Mnogokrat voznirovi divjajo brez nadzora; prav nič ne pretiravam, če zapišem, da se med nekaterimi skorajda vname prava vojna. V divjanju za dobro izhodiščno opazovalno točko se dogajajo nesreče. K sreči tokrat ni bil poškodovan nihče izmed potnikov. Pa naslednjič?

Pri tem se pojavljajo ključna vprašanja: **Kdaj je gostov preveč?** Kdaj je njihov vpliv na življenje živali v določenem habitatu tako moteč, da je lahko že škodljiv? Kdaj je turizma preveč? In seveda, kako ga ustrezno omejiti oziroma uravnati?

Zagotovo ni preprosto odgovoriti na vsa taka zapletena vprašanja. Turizem je predvsem gospodarska panoga in ne naravovarstvo! Je pa pomembno, da se vseh teh vprašanj zavedamo in da dolgoročno takega turizma ne bomo mogli graditi, če ne bo temeljil na trajnosti. Svoj čas, v letih študija, sem skoraj vsak konec tedna zahajala v Križno jamo. Zame je to eden

možnosti in naravne vrednote (danosti) imamo. Pa ti tujci dejansko tudi kaj pripomorejo k ohranjanju tega izjemnega habitata?

Številne zgodbe na terenu mi včasih, milo rečeno. »dvignejo pritisk«, ko slišim, kako »vsi tuji fotolovci« vsevprek opazujejo medveda, se pohvalijo, da postavljajo kamere pred medvedje brloge, drviijo za medvedji po prašnih gozdskih cestah, jim nastavlajo jabolka, krofe in ne vem kaj še vse, da bi ga fotografirali, videli.

Prvič, postavljanje kamer in fotoaparatorov v bližini brlogov je zavestno vznemirjanje živali. V Sloveniji je medved vse od leta 1993 na rdečem seznamu ogroženih vrst, varuje pa ga tudi bernska konvencija. Še raziskovalci morajo za njihove nekoliko bolj »invazivne« aktivnosti, kot sta odlov in telemetrija, pridobiti posebno dovoljenje agencije za okolje.

Hranjenje medvedov je sporno in celo kaznivo, če ni predpisano v okviru lovsko-upravljaljskih načrtov (lovskih družin oziroma lovišč s posebnim namenom). Nema lokrat lahko v bližnji gozd odvržena

jabolka, odpadki gospodinjestev ali, bogne-daj, kakšni klavniški odpadki povzročijo konflikte, saj se medvedi v svojem oportunističnem vedenju začnejo približevati naselju, ker pač tam lažje najdejo hrano. Da ne bo pomote, tja jo je nastavlil človek! In rezultat – vsakega konfliktnega medveda je, če se njegovo vedenje ponavlja in stopnjuje, nemalokrat treba odstreliti. Pojavljanje medvedov v bližini naselij, za kar je praviloma vedno kriv človek, zmanjšuje strpnost ljudi do medveda in je za njegovo dolgoročno varstvo ena najbolj perečih groženj.

Nedavno so »fotolov na medveda« obravnavali tudi v oddaji *Fokus*, a manjkala je tista ključna nota, ki je ne bi smeli spregledati. Pa ne zato, ker novinarka o tem ne bi govorila, pač pa zato, ker morda ta stran ni toliko zanimiva za javnost, ker morda predstavlja določene omejitve. To je odgovorno ravnanje, ki je povezano s tem, da poskušamo ohraniti naravno plašnost medveda pred človekom, da

domov brez »tistega posnetka«, ki bi bil lahko škodljiv in moteč za vrsto.

Za vse tiste, ki se srečujete z medvedjimi zgodbami v turizmu, je temeljno (in nujno) čtivo o odgovornem ravnanju pri opazovanju medvedov pri nas nastalo v okviru projekta LIFE DINALP BEAR, kjer so vodilni strokovnjaki predstavili smernice, kako peljati te zgodbe tako, da bo vpliv na medvede najmanjši. Vse to je dostopno tudi na spletni povezavi: http://dinalpbear.eu/wp-content/uploads/Odgovorno-opazovanje-medvedov-v-severnih-Dinaridih_SI_web.pdf.

Zato turizem lahko vpliva na okolje na pozitiven ali negativen način in pri vplivu na različne vrste imamo ravno tako dva pola. Tisto, kar je spodbudno in pozitivno, je zagotovo promocija naše bogate biotske raznovrstnosti. Določenemu območju tako povečamo turistično vrednost, ozaveščamo turiste in nenazadnje tudi lokalno skupnost o pomenu varstva okolja in pristnih doživetij v naravi.

v živo, v naravi; jo občudovati, spoznati njeno življenje, ekologijo, razumeti njeno vlogo v okolju. S t.i. krovnimi vrstami, kar medved nedvomno je, namreč varujemo tudi vse druge vrste in njihov značilen življenjski prostor. Da bi imeli možnosti spoznati, kako krhke so vezi v naravi, kako soodvisne so in kako pomemben člen v tej zgodbi smo tudi ljudje!

In če se vrnem nazaj k zgodbam o selitvah iz Serengetija ali pri nas medvedjim – po toči zvoniti je prepozno, lahko pa poskušamo takšne in podobne turistične aktivnosti čim prej nadgraditi z **ODGOVORNIMI praksami**. Da, trendi zelenega turizma so tudi v opazovanju, doživljanju narave in »fotolov« ni nobena izjema! Le naj bo, a v duhu trajnosti in spoštovanja. Ohranjena narava je dragocena, je mogočno darilo naših prednikov in naša velika odgovornost, da jo bomo vsaj takšno predali našim zanamcem.

Dr. Petra Draškovič Pelc

Vse foto: P. Draškovič Pelc

Medved je simbol ohranjenega okolja in del naše dediščine.

ga ne navajamo na bližino ljudi. Da je odgovorno opazovanje te naše najbolj karizmatične živali urejeno na tak način, da ga opazujemo iz posebej za to namenjenih opazovalnic in s primernim vodnikom v časovnem obdobju, predvidljivem za medveda, da poskušamo preprečiti morebitna presenečanja, da se v okolju obnašamo spoštljivo in da si končno spet priključimo v zavest tisto, kar pozabljamo na vsakem koraku: ETIČNOST.

Da vemo, kdaj je treba odnehati, kdaj stopiti korak nazaj. Kdaj pospraviti fotoaparatus, ker s tem lahko škodujemo vrsti. Tudi sama sem fotografinja in vem, kako močna je želja po novem, drugačnem posnetku, a v sebi se obenem trudim imeti temeljni kompas SPOŠTOVANJA do vseh živih bitij. In se kdaj tudi zavestno vrniti

Delček negativne strani istega kovanca sem že predstavila prej: povečan pritisk na habitate in vrste lahko hkrati slabo vpliva na biotsko raznovrstnost. Tudi zato je zelo pomembno, da so takšne aktivnosti skrbno nadzorovane in razvite na način, ki se trudi negativne učinke na naravno dediščino zmanjšati, a hkrati povečati pozitivne učinke na biotsko raznovrstnost in s tem tudi na lokalno skupnost. Govorimo o ekosistemskem pristopu, ki vključuje celostno upravljanje z zemljo, vodo in živimi viri, spodbuja njihovo ohranitev in pravično trajnostno rabo ter se zaveda, da je turizem odvisen od vitalnih, delujočih ekosistemov.

Pa da ne bo pomote, želim si, da bi čim več ljudi imelo priložnost videti to veličastno žival in navsezadnje našo dediščino

Dodatna opomba:

V okviru projekta LIFE DINALP BEAR (www.dinalpbear.eu) razvijamo tudi portal, kjer bodo predstavljene odgovorne prakse nepotrošne rabe medveda v turizmu. Sodelovanje skušamo navezati tudi s tistimi lovskimi družinami, ki so v okviru vprašalnika, ki so ga izpolnili lani, izrazile željo po razvijanju te dejavnosti, seveda na odgovoren način, v okviru svojih lovskih družin. Zavedamo se, da so takšna povezovanja lahko koristna za lokalne skupnosti, pripomorejo k tesnejšemu sodelovanju znotraj lokalne skupnosti, krepijo zavest o pomembnosti ohranjanja medveda v našem prostoru in nenazadnje so lahko dodatna možnost zaslužka. A ponovno: le, če je njihovo ravnanje odgovorno!